

Prekenverkstedet

Den Norske Israelmisjon

<http://www.israelmisjonen.no/ressurser/materiell/prekenverksted>

9.søndag i treenighetstiden – 22. juli 2018

Prekentekest: Joh 8,2-11

Lesetekst I: 1 Kor 4,3-5

Lesetekst II: Salme 145,9-16

Å lese Joh 8,2-11 i sin jødiske kulturelle sammenheng

Innledning

I denne gjennomgangen av Joh 8 vil jeg forsøke å plassere teksten i sin jødiske kulturelle kontekst. Ved å gjøre dette, håper jeg vi vil få mer innsikt i hva Jesus virkelig sa, og hvordan dette bedre kan brukes i vår sammenheng.

Jesus var jøde. Han var født av en jødisk mor. Han ble oppdratt i samsvar med jødiske tradisjoner og feiret de jødiske høytidene. Han gikk i synagogen og tempelet. Jesus var omgitt av sin kultur og talte ut fra denne sammenhengen. Han talte over jødiske tekster, og sa om seg selv: « Tro ikke at jeg er kommet for å oppheve loven eller profetene! Jeg er ikke kommet for å oppheve, men for å oppfylle.» (Matt 5,17)

Jesus døde som jøde. Joh 8 plasseres innen den jødiske Løvhyttefesten, slik den ble feiret i det første århundres Jerusalem. Etter å ha plassert vår tekst i denne sammenhengen, vil jeg gå videre til de to store konfrontasjonene Jesus hadde med den ledende religiøse eliten.

Løvhyttefesten (Sukkot)

Jesus hadde i hemmelighet dratt til Jerusalem for å feire den sju dager lange høytiden «Sukkot» (סוכּוֹת), også kjent som Tabernakelfesten, Innhøstingsfesten eller Løvhyttefesten (2 Mos 23,16; 34,22). Sukkot var en av de tre jødiske pilegrimshøytidene «Shalosh Regalim» (שָׁלוֹשׁ רֵגָלִים), der det var pålagt å feire i tempelet i Jerusalem (2 Mos 23,14-17). Sukkot markerer slutten på innhøstinga og innsamling av grøden på marka (jødisk kalender: 15.-22. Tishri – en gang i september – oktober).

Sukkot hadde også utviklet seg til å bli markeringen av minnet om Guds beskyttelse gjennom ørkenvandringa (3 Mos 23,42-43). Sukkot er flertallform av 'sukkah' (סֻכָּה), som er navnet på det midlertidige oppholdsstedet (løvhytte, tabernakel) der bøndene bodde under innhøstinga. Slik ble høytiden knytta til innhøstinga. Denne løvhytta er også et minne om det husly isrelittene hadde i de 40 åra de vandret gjennom ørkenen (3 Mos 23,42-43). Hytta er laget av greiner, mest vanlig palmeblader, under Løvhyttefesten (3 Mos 23,40). På Jesus tid stod nok løvhyttene på rekke og rad i Jerusalem, fulle av pilegrimer. Etter første dagen med høytidelig ro og tilbedelse, kom det seks festdager med bønn, opptog og daglige ofringer i tempelet. Den siste og åttende dagen var det tilbake til hvile, alvor og tilbedelse.

Første runde

Vi ser på Joh 7: Jesus kom incognito til Løvhyttefesten. Til å begynne med ønsket han ikke oppmerksomhet rettet mot seg. Jesus var samtaleemne i byen, og jødene i Jerusalem så etter ham: «Hvor er han?» Det var først midt i høytiden at Jesus bestemte seg for å vise seg, ved å gå opp til

tempelet. Det er tid for å stå fram. De som var rundt ham, undret seg over hans lære: «Hvordan kan han ha slik kunnskap, han som ikke har fått noen opplæring?» På den siste dagen i høytiden, den store festdagen, sto Jesus fram og ropte: «Den som tørster, skal komme til meg og drikke! Den som tror på meg, fra hans indre skal det, som Skriften sier, renne elver av levende vann.»

Denne erklæringa minnet om Guds stemme i orda i Jesaja 55,1-3. Jesus presenterte seg om den lenge etterlegtede jødiske Messias. Scenen er satt for en konfrontasjon ansikt til ansikt med den tids religiøse ledere (Sanhedrin). I deres øyne var Jesu forkynnelse å sette seg opp mot deres religiøse autoritet. Sanhedrins vaktstyrke blir sendt ut for å arrestere Jesus. De kommer tomhendte tilbake, og sier at heller ikke de har hørt noen tale slik som dette. Øverstepresten og fariseerne var sinte: «Er også dere ført vill?» De vender seg til folket, og fordømmer dem for ikke å kjenne Moseloven, Torahen. Bare Nikodemus prøver å bidra med litt fornuft: «Loven vår dømmer vel ikke et menneske uten forhør, før en har fått vite hva det har gjort?» Også dette ble møtt med forakt: «Er kanskje du også fra Galilea?» svarte de. «Gransk Skriften, så vil du se at ingen profet kommer fra Galilea.» Men Nikodemus sine ord blir hørt, og saken skal drøftes – men i virkeligheten legger den en plan for å ta Jesus til fange og dømme ham.

Andre runde

Joh 8: Neste dag kommer Jesus tilbake til tempelet for å undervise. Fariseerne og de skriftlærde begynner med sine nøyaktig uttenkte knep. Teppet går opp for dramaets andre akt. Fariseerne legger en plan som de er overbevist om vil ta Jesus. Fariseerne hadde *mistet ansikt* foran folkemengden i går, men i dag skulle det bli annerledes. Det handlet ikke lenger om rett eller galt, men om å *beholde ansikt*.

Ære og skam

I Midt-Østens kultur er ofte *ære og skam* avgjørende i sosialt og kulturelt samspill (til forskjell fra skyld og uskyld som underliggende faktorer i vestlige samfunn). Et slik verdensbilde, basert på ære og skam, gjennomsyret den jødiske kulturen på Jesu tid.

For å illustrere dette kan jeg fortelle en samhandling av i dag mellom en som heter Gad og et av hans familiemedlemmer:

Familemedlem: De gamle grekerne, disse kristne, var skikkelige anti-semitter.

Gad: Jeg mener ikke å rette på deg, men grekerne du snakker om, var ikke kristne.

Familemedlem: Hva snakker du om? Selvsagt var de det. Grekere er kristne.

Gad: Ja. De er kristne i dag. Men den tidsperioden de gamle grekerne levde i er merket f.Kr. - som betyr før Kristus. Med andre ord, tiden de levde i er pr. definisjon merket på en måte som sier at de ikke var kristne.

Familemedlem: (som forstår at fakta taler mot ham) Ja, ja. Altså hadde jeg rett. De var ikke kristne. Det var jeg som sa det, ikke du.

Stopp et minutt og tenk over denne plutselige vekslinga. Personen det er tale om, kunne ikke godta at han hadde tapt en diskusjon med en som var yngre og lavere rangert. Han ære var ødelagt. Han måtte beskytte seg mot den åpenlyse skam som kunne følge av et slikt 'tap'. Derfor byttet han vår stilling i diskusjonen med et veldig uærlig, men pinlig gjennomsiktig knep. Tydeligvis skulle ikke jeg ha nok tankekraft til å huske at det var jeg som sa at de ikke var kristne, mens han var den som påstod at det var de!

Sanhedrin

Som for dette familiemedlemmet hadde Sanhedrins ære blitt truet av en yngre (og mindre utdannet) mann. Medlemmer i Samhedrin, og særlig fariseerne, kunne ikke innrømme at Jesus hadde mer kunnskap om Torahen. De følte skammen tyngde. De måtte gjøre alt i deres makt for å gjenvinne sin *ære*, ved å snu dette rundt og offentlig kaste *skam* på Jesus. Hva kunne være bedre enn å komme med en kvinne som angivelig var tatt i utroskap!

Seksuell synd, som alltid, høyner og intensiverer dramaet. På familie-, stamme- og samfunnsnivå har ønsket om å opprettholde ære, og dermed unngå skam, ofte sammenheng med det å

kontrollere kvinners seksualitet. En stammes æresbegrep kan forhekse deres medlemmer hvis en gift kvinne er utro. Det var spenning i luften, hun som skulle være tatt i ekteskapsbrudd ble brakt til Jesus. De hadde tapt slaget dagen før, men nå skulle de vinne krigen. Trusselen var at Jesus skulle få kjenne den fulle tyngde i deres kunnskap om Loven, og dens håndhevelse. Folk skulle få se hvem Jesus var, en sjarlatan, en falsk profet. Han skulle skamme seg til taushet, tenkte de nok.

Mens Jesus underviste på tempelplassen, kom de skriftlærde og fariseerne med en kvinne som var grepet i ekteskapsbrudd. De førte henne fram og sa: «Mester, denne kvinnen er grepet på fersk gjerning i ekteskapsbrudd. I loven har Moses påbudt oss å steine slike kvinner. Men hva sier du?» Ved første blick virker dette scenariet ganske plausibelt, men det er feil. Det må stilles noen spørsmål: Hvordan grep de kvinnen i utroskap? Hvis hun virkelig ble tatt under akten, hvem var hun sammen med? Dersom de var slike eksperter på Loven, burde de vite at den ikke utelot mannen. Han skulle også vært framstilt, og hvis han ble funnet skyldig, skulle han steines (3 Mos 20,10). Dagen før har de beskyldt folkemengden for ikke å kjenne Loven, og nå er det, ironisk nok, de selv som ikke kjenner Loven! All anstendighetsfølelse er kastet over bord. Skamfølelsen har tatt over for fornuften.

Se for deg situasjonen:

De plasserer kvinnen foran folkemengden og avbryter Jesu undervisning. Der er ikke bare en mengde jøder, men de romerske myndighetene følger med. Rundt tre sider av tempelområdet var der en svalgang, og i nordre ende et stort militært fort. Den jødiske historikeren Josefus i 1. århundre dokumenterte at svalgangen ble patruljert av romerske soldater, som skulle holde øye med enhver uro. De kunne lett spre mengden og arrestere folk. Romersk styre var basert på orden, og dette ble håndhevet med de alvorligste midler, som Jesus selv skulle erfare seinere. Alle holder pusten og venter på Jesu svar. Det er tid for å stå fram!

Hvilke reelle alternative svar fantes det? Sa han ja, ville hun etter Loven bli steinet. Det ville ha forårsaket opprør. Det ville bli sett på som direkte brudd på romersk lov, som strengt forbød jøder å drepe noen (Joh 18,31). Jesus ville blitt arrestert. Hvis han hadde bøyd av for den romerke autoriteten og forminsket straffen, ville han blitt beskyldt for å være svak, en feiging. Fariseerne trodde at de nå hadde fanget Jesus, ganske enkelt. Men det som nå skulle skje, var et mesterstykke!

Mishna

Ikke bare viser Jesus oss at han kjenner Loven, han illustrerer også hvor klar han er over den jødiske Mishna (nedskrivningen av den muntlige Lov). I følge rabbinsk jødedom ble den muntlige Lov gitt til Moses på Sinai og overlevert muntlig gjennom generasjonene. Farisererne godtok den muntlige Lov sammen med Torahen, som like inspirerte og autoritative. Mishna hadde samlet disse utsagnene og tilhørende rabbinske tolkninger. Som svar på fariseernes spørsmål skriver Jesus i sanden. Sammenhengen viser at dette møtet var på en sabbat (3 Mos 23,34-36; Joh 7,37; 8,1). I følge Mishna er det forbudt å skrive på sabbaten, unntatt dersom det ikke etterlater varige merker: «Om man skriver med en væske, eller med fruktsaft, eller i støvet på veien, eller annet stoff som ikke er varig, er han fritatt». Jesus avvæpner fariseerne med sin kunnskap om den muntlige Lov, så vel som Torahen. Tusendollarsspørsmålet er hva Jesus skriver? Vi vet ikke.

Tanakh

Følger vi hendelsene fram mot denne historien og vet hva Jesus sa om seg selv – at han var kommet for å oppfylle Loven, er det rimelig å tenke seg at han skrev dommen etter Loven: «Død». Plutselig er Jesu neste trekk noe som helt setter tilhørerne ut: «Den av dere som er uten synd, kan kaste den første steinen på henne.» (Joh 8,7) Deres egne jødiske Skrifter (Tanakh) slår klart fast at alle har syndet. Som de kulturelle normene fastslår, ser folkemengden mot den eldste av de skriftlærde og fariseerne for å se om han har mot til å respondere skikkelig. Han har ikke noe valg;

som vi alle, har han syndet i livet. Han snur seg og går bort, fulgt av det andre i nedadstigende rang. Fariseerne og de skriftlærde har tapt et nytt slag. Raseriet intensiveres, og skamfølelsen blir dypere.

De måtte vente på en ny dag for å lange ut sitt siste slag.

Når folkemengden spres og kvinnen står igjen, skriver Jesus for andre gang i sanden. Hva skriver han? Vi vet ikke.

Bare Jesus, den syndefrie, har rett til å bli igjen og uttale dommen.

Da rettet han seg opp og spurte: «Kvinne, hvor er de? Har ingen fordømt deg?» Hun svarte: «Nei, Herre, ingen.» Da sa Jesus: «Heller ikke jeg fordømmer deg. Gå bort, og synd ikke mer fra nå av!» (Joh 8.10-11) Jesus berger kvinne fra hennes anklagere og fra en sikker og fryktelig død. Jesus oppfyller Loven, men tar bort straffen. Han peker mot den dagen, som er nært forestående, når syndens straff skal betales. Han er allerede i korsets skygge, hans time skal snart komme...

Bradley Long

Pastor Immanuelkirken Tel Aviv
jaffa.pastor@gmail.com

Red. Anm.: Tekstgjennomgåelsen finnes også i engelsk versjon med henvisninger. Se doc. merket B.